

декларації прав людини)» (м. Житомир, 6 грудня 2018 року). 2019. № 14. С. 265-267.

4. Кримінальна відповідальність як інститут кримінального права Франції та України: порівняльний аналіз: Монографія. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2008. 232 с

5. Кримінальний кодекс Франції. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/ru/legislation/details/14297>

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-526-6-86>

ON THE DEFINITION OF THE CONCEPT OF “CUSTOMS COMPETENCE”

ЩОДО СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «МИТНІ КОМПЕТЕНЦІЇ»

Cherdyntsev Yu. H.

*PhD in Law, Doctoral Student,
National University
"Odesa Law Academy"
Odessa, Ukraine*

Чердинцев Ю. Г.

*доктор філософії з галузі знань
«Право», докторант,
Національний університет
«Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна*

Однією із спеціальних вимог до осіб, які претендують на зайняття посад державної служби категорій «Б» і «В» у митних органах є митні компетенції, які визначено ст. 570 Митного кодексу України [1] (далі – МК України) у редакції Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо встановлення особливостей проходження служби в митних органах та проведення атестації посадових осіб митних органів» [2]. Слід звернути увагу на те, що ст. 570 МК України не тільки вводить поняття «митні компетенції», але й визначає, що це «вимоги до професійної компетентності посадових осіб митних органів, які займають посади державної служби категорій «Б» і «В», що містять сукупність характеристик (знань, умінь, навичок, здібностей, мотивів, цінностей), які забезпечують виконання посадовими особами обов’язків на високому рівні для реалізації завдань, покладених на митні органи». Перш ніж перейти до характеристики цього поняття слід звернути увагу на те, що абз. 4 п. 4 ст. 570 МК України передбачає, що таке визначення надається тільки для цілей Розділу XX «Митні органи», тобто воно не

поширює свою дію не тільки на інші нормативно-правові акти, але й на інші розділи МК України.

Аналіз поняття «митні компетенції» дає підстави виокремити такі основні його ознаки.

1. Це вимоги до професійної компетентності посадових осіб митних органів. Йдеться про те, що митні компетенції є однією із спеціальних вимог до професійної компетентності посадових осіб митних органів. При цьому слід звернути увагу на такі важливі моменти:

а) законодавець використовує два поняття: «компетенція» («митні компетенції») і «компетентність» («професійна компетентність»), що потребує як визначення сутності цих понять, так і їхнього зіставлення. Видається за необхідне звернутися насамперед до визначення сутності понять «компетенція» і «компетентність». Звернення до теоретичних доробок з цього питання свідчить про те, що поняття «компетенція» має два сутнісно-змістовні значення: а) юридичне, тобто це: сукупність встановлених в офіційній формі прав і обов'язків, тобто повноважень [3, с. 196]; право здійснювати відповідно до статусу ... функції і повноваження [4, с. 433]; формально визначений обсяг повноважень [5, с. 240]; б) прикладне, тобто це – сукупність певних характеристик (знань, умінь, навичок, здібностей, мотивів, цінностей тощо). Саме про прикладний аспект поняття «компетенція» йдеться щодо митних компетенцій. Натомість, «компетентність» – це здатність особи застосовувати названі характеристики, тобто компетенції, у практичній діяльності з досягненням відповідних результатів ефективності. Виходячи із наведеного слід звернути увагу на те, що МК України, використовуючи поняття «компетенція», визначає тільки необхідність володіння відповідними характеристиками, тобто знаннями, уміннями, навичками, здібностями, мотивами, цінностями тощо, але при цьому не передбачає вимоги щодо здатності претендента застосовувати ці характеристики на практиці з метою досягнення відповідних результатів. Натомість Закон «Про державну службу» [6] передбачає саме наявність у претендента компетентності, яка не може бути без компетенції, тобто цей Закон передбачає необхідність володіння претендентом таким якісним показником, як «компетентність», який є неможливим без такого кількісного показника, як «компетенція». Йдеться про те, що поняття «компетенція» співвідноситься з поняттям «компетентність» як частка і ціле, або іншими словами «компетенція» є складовою «компетентності»;

б) законодавець визначає поняття «митні компетентності» через поняття «професійна компетентність»: «митні компетентності» – це

вимоги до «професійної компетентності», тобто частка (компетентність) визначається через ціле (компетенція), що є порушенням юридичної техніки. Ще одним порушенням юридичної техніки є те, що визначаючи поняття «митні компетенції» через поняття «професійна компетентність», законодавець не тільки не надає визначення цього поняття, але й не передбачає посилання на Закон «Про державну службу», в якому таке визначення надається для сфери державної служби: це «здатність особи в межах визначених за посадою повноважень застосовувати спеціальні знання, уміння та навички, виявляти відповідні моральні та ділові якості для належного виконання встановлених завдань і обов'язків, навчання, професійного та особистісного розвитку» (п. 5 ч. 1 ст. 2). Як підсумок наведеного слід зазначити, що і використання поняття «митні компетенції» у МК України, і передбачене визначення цього поняття є досить дискусійними і потребують внесення відповідних змін до ст. 570 МК України.

2. Вимога щодо митних компетенцій поширюється тільки на посадових осіб митних органів, які займають посади державної служби категорій «Б», тобто державні посади керівного рівня, і «В», тобто посади фахового рівня. Водночас слід звернути увагу на те, що митні компетенції не поширюється на:

а) посадових осіб, які займають посади категорії «А» (ст.ст. 570-1 і 570-2 МК України), тобто посади стратегічного рівня, до яких належать: Голова Держмитслужби; перший заступник і заступники Голови Держмитслужби. Саме на ці посади покладається керівництво митним органом, здійснення повноважень керівника державної служби в митному органі, визначення пріоритетних цілей, стратегії розвитку та плану роботи митного органу, забезпечення зовнішньої та внутрішньої комунікації тощо [7];

б) працівників митних органів, діяльність яких регулюється законодавством про працю і які не є державними службовцями.

3. Зміст митних компетенцій становить сукупність певних характеристик, вичерпний перелік яких визначено ст. 570 МК України, зокрема: а) знання – це обсяг теоретичної інформації, що стосується певної сфери; сукупність відомостей з певної галузі, набутих у процесі навчання, дослідження тощо; б) уміння – це здатність успішно та свідомо виконувати діяльність у сфері митної справи, розв'язувати завдання, що ґрунтується на набутих знаннях і досвіді; в) навички – набуті досвідом і практикою вміння виконувати певні дії та завдання автоматично, без зайвих зусиль, використовуючи наявні знання для

досягнення мети; г) здібності – це індивідуально-психологічні особливості людини, які є умовою успішного виконання діяльності у сфері митної справи та які забезпечують швидке оволодіння знаннями, уміннями і навичками; д) мотиви – це спонування, які рухають до дій, поведінки або діяльності, викликаючи потребу в чомусь і визначаючи напрямок та стійкість вчинків особи; ж) цінності – це те, що особа вважає особливо важливим, значущим і вартісним, що визначає її поведінку, рішення та мотивацію.

У контексті цієї особливості митних компетенцій слід звернути увагу на окремі неточності, які мають місце щодо переліку характеристик, якими має володіти особа. Так, МК України не передбачає визначення поняття «професійна компетентність» (через яке визначається поняття «митних компетенцій»), а Закон «Про державну службу», який передбачає визначення поняття «професійна компетентність», відносить до його змісту такі характеристики: а) спеціальні знання (обсяг теоретичної інформації, що стосується сфери митної справи; сукупність відомостей з галузі митної справи, набутих у процесі навчання, дослідження тощо); б) уміння; в) навички; г) моральні якості, тобто внутрішні риси, переконання та принципи особистості, які визначають її ставлення до добра і зла, справедливості, честі та відповідальності, а також регулюють поведінку та взаємодію з іншими людьми. Йдеться про такі якості, як: подяка, чесність, співчуття, співпереживання, співпраця, повага, рівність, справедливість, мужність, схвалення, щирість, відповідальність, наполегливість, самоконтроль тощо; д) ділові якості, тобто особистісні риси та характеристики особи, які визначають її ефективність та успішність у професійній діяльності. Йдеться про такі якості, як: самостійність, відповідальність, комунікабельність, цілеспрямованість, стресостійкість, чесність, вміння приймати рішення, працездатність, гнучкість тощо. Як свідчить вищенаведене, переліки характеристик митних компетенцій і професійної компетентності переважно не співпадають (окрім таких характеристик, як уміння і навички), що дає підстави стверджувати про прогалини та неточності, які мають місце у правовому регулюванні поняття «митні компетенції».

4. Сукупність характеристик спрямовано на забезпечення виконання посадовими особами обов'язків на високому рівні для реалізації завдань, покладених на митні органи. Визначальним у цьому положенні є прикметник «високий рівень», який допускає широке тлумачення з огляду на те, що його нормативно не визначено. Видається, що у цьому разі має місце сукупність таких показників, як:

а) своєчасність: виконання посадових обов'язків безпосередньо є пов'язаним з дотриманням визначених строків, тобто недостатньо просто виконати свої обов'язки – необхідно виконати їх у відповідності до встановлених строків; б) інтенсивність: визначається повнотою службових обов'язків посадової особи, тобто сукупністю усіх можливих і допустимих варіантів відповідної поведінки, дій і рішень; в) сумлінність: має прояв насамперед у досягнутих результатах певної діяльності: недостатньо просто будь-чим займатися – необхідно досягати певних позитивних результатів своєї діяльності; г) творчість: недостатньо будь-якою ціною виконувати службові обов'язки, доручення чи вказівки керівника, а необхідно проявляти при цьому інноваційність у виборі того варіанту рішення, яке буде найбільш ефективним, доцільним та оптимальним у певній ситуації; д) ініціативність: слід проявляти активну поведінку щодо внесення нових пропозицій при вирішенні тих чи інших питань, що належать до повноважень, тобто посадова особа не повинна чекати вказівок та розпоряджень з боку керівника, а має сама ініціювати вирішення певних питань [8, с. 129].

Література:

1. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. Дата оновлення: 31.10.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>.
2. Про внесення змін до Митного кодексу України щодо встановлення особливостей проходження служби в митних органах та проведення атестації посадових осіб митних органів: Закон України від 17.09.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3977-20#Text>.
3. Авер'янов В.Б. Компетенція. Юридична енциклопедія / редкол.: Ю.С. Шемшученко Ю.М. та ін. ; у 6 т. Т. 3. К-М. Київ: Укр. енцикл., 2001. 790 с.
4. Селіванов А.О. Компетенція. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 5. Адміністративне право. Харків: Право, 2016. 960 с.
5. Петришин О.О. Компетенція. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 3. Загальна теорія права. Харків: Право, 2017. 952 с.
6. Про державну службу: Закон України від 16.12.2015 р. № 3723-ХІІ. Дата оновлення: 04.06.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>.

7. Деякі питання оплати праці посадових осіб та працівників митних органів: Постанова КМУ від 23.05.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/618-2025-%D0%BF#Text>.

8. Біла-Тіунова Л.Р. Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну службу». Одеса: Фенікс, 2020. 628 с.